

Nr 931

Av herrar Boo och Mattsson, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 145, med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 och 87 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97).

(Lika lydande med motion nr 770 i Första kammaren)

I proposition nr 145 föreslås ett tillägg till 33 § barnavårdslagen, som skulle ge polisen vissa möjligheter att ta barn och ungdom i förvar tills deras identitet uttrönts. Ingripande och omhändertagande skall enligt förslaget komma i fråga utan att den underåriges uppträdande eller levnads sätt innebär fara för allmän ordning eller säkerhet. Syftet är att förhindra att unga personer vid vistelse på gator och i jämförliga miljöer kommer i sällskap med s. k. avancerad ungdom och tillägnar sig alkoholvanor eller bli utsatta för förförelse av annat slag. Särskilt påtalas i propositionen de risker i dessa hänseenden som unga flickor utsättes för.

Självfallet kan inte några delade meningar råda om att de i propositionen påtalade riskerna och tendenserna bör motverkas. Därmed är inte sagt att de föreslagna åtgärderna är ändamålsenliga. Tvärtom måste de ur flera synpunkter inge starka betänkligheter.

Förslaget innebär att polisens befogenheter till ingripande mot de åsyftade åldersgrupperna avsevärt utökas och att — tvärtemot vad föredragande statsrådet framhåller — polisen nödgas göra bedömning i rena barnavårdsfrågor, nämligen bedömning av huruvida sannolika skäl föreligger för ingripande enligt 25 § barnavårdslagen. Det bör uppmärksammas att de båda kriterier som skall vara för handen för ingripande enligt 33 § i dess nuvarande lydelse egentligen är sammanfallande. Således skall dels den underåriges uppträdande eller levnads sätt innebära fara för allmän ordning och säkerhet, dels sannolika skäl föreligga för ingripande enligt 25 §. Med det förstnämnda kriteriet avses enligt proposition nr 10 till 1960 års riksdag vad som i allmänna polisinstruktionen avses med störande av och fara för den allmänna ordningen. Enligt instruktionen kan polisen tillfälligt omhändertaga den, vilkens uppträdande innebär sådan fara. Dylikt uppträdande torde också regelmässigt kunna förutsättas medföra straffpåföljd. Om den som uppträder på sådant sätt är underårig utgör således upp-trädandet som sådant ett sannolikt skäl för ingripande enligt 25 §. I sin nuvarande utformning kan alltså 33 § sägas utgöra en anpassning av för-

farandet vid fara för allmän ordning och säkerhet till de speciella regler som gäller för underåriga som begår straffbar handling. Omhändertagandet sker således genom polis, men därefter ligger avgörandet och frågan om ev. påföljd hos barnavårdsnämnden. Detta framgår också av föredragande statsrådets uttalande i proposition nr 10/1960 om att omhändertagande enligt 33 § närmast är att jämställa med gripande och anhållande.

Vid ingripande enligt den nu föreliggande propositionen bortfaller kriteriet fara för allmän ordning och säkerhet. En polisman skall således avgöra skälen för ingripande enligt 25 § barnavårdslagen, vilket är en ren barnavårdsfråga. I övrigt är emellertid ingripandet av samma art som nu kan förekomma enligt 33 §, nämligen ett tillfälligt omhändertagande jämförligt med gripande och anhållande, dock utan att något tecken framkommit på att den omhändertagne begått eller avsett begå någon brottslig handling.

När 33 § antogs i sin nuvarande utformning uttalades vissa betänkligheter av särskild betydelse i detta sammanhang. Angelägenheten av att omhändertagandet hos polisen blev kortvarigt underströks både ur rättssäkerhetssynpunkt och emedan polisarrest måste anses olämpliga för förvar av underåriga. En längsta tid av fem dagar övervägdes, men då även en sådan tid ansågs för lång löstes spörsmålet genom att polisen ofördröjligen ålades underrätta barnavårdsnämnd, vilken omedelbart skulle fatta beslut rörande ev. fortsatt omhändertagande, överförande till ungdomsinrättning etc. Enligt det nu framlagda förslaget skall emellertid inte barnavårdsnämnden underrättas förrän den åsyftade utredningen slutförts, d. v. s. samtidigt som vederbörande frigges. Då förutsättningen är att den omhändertagnes identitet inte omedelbart fastställes torde således förvaring i polisarrest regelmässigt komma i fråga. Någon maximal tid för förvaringen anges inte. Om den omhändertagne, väl vetande att han icke begått eller avsett begå någon brottslig handling och under beaktande av att han icke kan misstänkas för sådan handling, av hänsyn till sin personliga integritet vägrar uppge sin identitet och denna inte kan utrönas på annat sätt, skulle han enligt förslaget kunna hållas i förvar lika länge som en arresterad. Även om en sådan situation skulle kunna uppkomma endast i mycket sällsynta undantagsfall är det ur rättssäkerhetssynpunkt likväl oriktigt med en lagstiftning som skulle kunna leda till sådana konsekvenser. Motsvarande ingripande och förvaring kan inte komma i fråga beträffande vuxna och bör heller inte komma i fråga av den anledningen att vederbörande är ung, t. ex. 18—20 år.

Enligt propositionen skall ingripandena ske bland ungdomar som visar ett avvikande och icke önskvärt beteende, som dock är legalt. Det är angeläget att åtgärder vidtages i syfte att råda bot på dessa åsyftade förhållan-

den i ungdomsvärlden, men det är icke en polisiär uppgift av den art som föreslagits i propositionen utan en uppgift för barnavårds- och andra myndigheter med socialvårdande uppgifter. Givetvis bör även polisen medverka, men det bör inte ske under former som innebär tvångsingripanden och användande av maktmedel i situationer, då det inte kan bevisas eller anses sannolikt att vederbörande begått eller har uppsåt att begå lagstridig handling. De i propositionen åsyftade igripandena skulle sannolikt kunna medföra ett skärpt motsatsförhållande mellan polisen och de åsyftade ungdomsgrupperna, emedan ungdomarna skulle ha föga förståelse för ingripanden mot vissa av deras kamrater som inte gjort sig skyldiga till någon lagöverträdelse. Detta vore beklagligt, emedan möjligheterna att råda bot på de förekommande missförhållandena i stor utsträckning är beroende av en mera förtroendefull inställning från de berörda ungdomsgruppernas sida.

De i propositionen förordade åtgärderna är enligt vår mening tillkomna från felaktiga utgångspunkter. De åtgärder från samhällsorganens sida som krävs för att motverka de asociala tendenserna måste präglas av psykologisk varsamhet och insikt och utföras av personer som är lämpade och utbildade för dylika uppgifter. Det är således uppgifter för de ungdoms- och socialvårdande organen. Frågan bör tagas upp till förnyat övervägande från sådana utgångspunkter.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställas,

att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 145 måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts proposition, samt

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att de i propositionen berörda spörsmålen måtte upptagas till förnyat övervägande från utgångspunkten att motverkandet av de åsyftade missförhållandena bör åvila samhällsorgan med social- och ungdomsvårdande uppgifter.

Stockholm den 2 maj 1963

Karl Gust. H. Boo

Lennart Mattsson